

MEJRA SOFTIĆ
(Zenica)

KATEGORIJA NEODREĐENOSTI
U ARAPSKOM JEZIKU
(Formalna i funkcionalno-semantička obilježja)

Sažetak

Kategorija neodređenosti je specifično obilježje arapske sintakse o kojem se u arapskim, a tako i u orijentalističkim gramatikama ne govori zasebno. Saznanja o neodređenim imenima akumuliraju se etapno i kroz naučavanja o arapskoj sintaksi. Razlog tome je tradicionalni pristup arapskih gramatičara kategoriji određenih i neodređenih imena, koji se, zbog njihovih formalnih i semantičkih interferiranja, a samim time i nemogućnosti preciznog odvajanja određenog i neodređenog, uglavnom baziraju na određena imena. Neodređenost je ključni segment predikativnog odnosa imenske rečenice, apstraktne je prirode i diktirana je distribucijom imena i kontekstualnim okruženjem. Formalna obilježavanja ove kategorije ne podrazumijevaju član kao prototipnu oznaku neodređenosti, nego određena jezička sredstava čija semantika zahtijeva upotrebu imena isključivo neodređenog. Svojom semantikom referira na općenito značenje, vrstu i jedinku neke vrste, neodređeni broj i količinu, te nepoznato u odnosu na sugovornika.

Ključne riječi: arapski jezik, semantika, sintaksa, član, distribucija, kontekst, određenost/neodređenost.

UVOD

Gramatička kategorija neodređenosti je u svom pojmovnom određivanju te u svojim semantičkim varijacijama i morfosintaksičkim funkcijama uvijek oponirana kategoriji određenosti pa se stoga, u općelingvističkim raspravama i onim o osnovnim gramatičkim kategorijama imena,

pojavljuje kao prva ili druga sastavnica zasebne kategorije *određenost/ neodređenost* ili istoznačne kategorije *determiniranost*, koja implicira i kategoriju nedeterminiranosti. Ova se kategorija općenito odnosi na okolnost kada je neko ime o kojem se govori, u izvjesnom smislu poznato ili nije, odnosno pojmovno je više ili manje određeno ili neodređeno, što se postiže upotrebom određenih jezičkih determinatora ili nekih sekundarnih modela njezinog izražavanja uslovljenih prvenstveno sintaksičkim funkcijama datog imena.

Ograničavanje ovog rada isključivo na određene aspekte kategorije neodređenosti u arapskom jeziku, dešava se iz nekoliko razloga. Naime, iako nominalno funkcioniraju kao ravnopravne sastavnice jedne zasebne gramatičke kategorije, sasvim je evidentno da one ne bilježe jednak lingvistički tretman kako u arapskim lingvističkim izvorima, tako i u orijentalističkoj literaturi. Temeljni kriterij na kojem počiva sintaksička podjela imena u arapskom jeziku jeste upravo kategorija određenost/ neodređenost (*al-ta 'rīf / al-tankīr*), prema kojem se ona dijele na određena i neodređena imena (*al-ma 'rifa / al-nakira*). Dok s jedne strane, klasične i savremene arapske gramatike vrlo sistematično i u zasebnim poglavljima govore o svim vrstama određenih imena i njihovim funkcionalno-semantičkim obilježjima, s druge strane je veoma teško ili sasvim nemoguće markirati poglavlje koje zasebno interpretira neodređena imena i pripadajuća im obilježja. Saznanja o njima se akumuliraju uglavnom etapno i kroz naučavanja o arapskoj sintaksi koja, u određenim slučajevima, iziskuje upotrebu imena isključivo neodređenog, kada se i govori o svrhama i razlozima takvog njegovog pojavljivanja, ali samo za dati kontekst.

Ovakav tradicionalni pristup arapske gramatike kategoriji neodređenosti imao je i još uvijek ima najdirektnije implikacije u orijentalističkim tumačanjima ovog fenomena arapskog jezika u kojima, osim općenitog definiranja, izostaju bilo kakva razmatranja njezinih formalnih obilježavanja te prepoznatljivih funkcionalno-semantičkih osobnosti bitnih za pravilno razumijevanje različitih sintagmatskih formi i rečeničnih cjelina. Štaviše, nije rijedak slučaj da se određenom članu *al* jednostavno oponira nunacija kao neodređeni član u arapskom jeziku, što je i sa stajališta arapskih gramatičata apsolutno neprihvatljivo, pri čemu se ne uočavaju jezička sredstva kao svojevrsni determinatori kategorije neodređenosti.

Iz ovakvih pristupa jednom od fenomena arapske sintakse mogao bi se steći pogrešan dojam da je riječ o sekundarnom i podređenom

elementu ove jezičke sastavnice, čije relativiziranje u konačnici i ne ostavlja ozbiljnije posljedice po naše dobro razumijevanje norme arapskog jezika.

Kao dodatni poticaj na istraživanje ove oblasti poslužila nam je činjenica da se već na samom početku upoznavanja strukture arapskog jezika nastavnici suočavaju sa kategorijom određenost/neodređenost, pri čemu je evidentno da se oni u svojim interpretacijama, a po uzoru na tradicionalne pristupe u arapskom jeziku, fokusiraju na određena imena i morfosintaksičke modele postizanja određenosti. Neodređenost ostaje marginalizirana i vrlo često prepuštena proizvoljnim tumačenjima u kontekstu neophodnih povezivanja ovih kategorija sa članom, predikativnim odnosom i kontekstualnim značenjima koja su pod snažnim uticajem određenosti/neodređenosti i kada se pokazuju sve manjkavosti ovakvog odnosa naspram kategorije neodređenosti. Stoga smo u radu nastojali istražiti eventualne razloge ovakvog tretiranja kategorije neodređenosti u okvirima arapske lingvistike, a potom i nekoliko njezinih segmenata za koje smatramo da su nezaobilazni u procesu markiranja njezinih potencijalnih determinatora i koji su značajni za pravilno razumijevanje određenih sintagmatskih i sintaksičkih cjelina.

Budući da se upoznavanje strukture stranog jezika uglavnom temelji na principu kontrastiranja s maternjim jezikom, dodatni problem se javlja i zbog činjenice da se u BHS jezicima o kategoriji određenost/neodređenost tradicionalno govori samo u kontekstu određenog i neodređenog pridjevskog vida,¹ kao i zbog činjenice da oni spadaju u jezike koji nemaju član. Iz tog smo razloga smatrali korisnim kratko ukazati na neka općelingvistička promišljanja ove kategorije i pozicioniranja arapskog jezika u tipologiji jezika utvrđenoj prema kriteriju načina izražavanja određenosti/neodređenosti. Uvidom u relevantne arapske, a isto tako i orijentalističke izvore, analizit ćemo tradicionalna i savremena pozicioniranja kategorije neodređenosti u arapskom jeziku, a zatim ćemo nadalje nastojati markirati njezina, uslovno rečeno, formalna

¹ Vidjeti: Dževad Jahić, Senahid Halilović, Ismail Palić, *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000, 237; Ivan Klajn, *Gramatika srpskog jezika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2006, 69, za razliku od Ive Pranjkovića koji na jednom mjestu govori da je podjela pridjeva na određene i neodređene duboko ukorijenjena zabluda čak i među jezikoslovcima jer se određenost/neodređenost ne odnosi na pridjeve nego na imenice budući “(...) da nije riječ o osobitosti svojstva koje se izražava pridjevom, nego, o osobitosti predmeta koji se označava imenicom (...)”. Dalje vidjeti: Ivo Pranjković, „Izražavanje neodređenosti/određenosti imenica u hrvatskom jeziku“ u: *Riječki filološki dani*, Rijeka, 2000, 343- 349.

obilježavanja koja se u savremenoj arapskoj lingvistici obilježavaju terminom *'alāmāt al-nakira (oznake neodređenosti)* ili kao njezini determinatori. Također ćemo se bazirati i na funkcionalno-semantički okvir ove kategorije, nadajući se da će sve skupa doprinijeti jasnijoj predodžbi značaja promjene pristupa u promišljanjima kategorije neodređenosti u procesima poučavanja i učenja arapskog jezika.

UNIVERZALNA DIMENZIJA KATEGORIJE ODREĐENOST/ NEODREĐENOST

U općelingvističkim razmatranjima ove kategorije polazi se od konstatacije da je to jezička univerzalija, budući da je određenost/neodređenost nešto što postoji kao opća pojava u ljudskom razmišljanju i u ljudskom jeziku. Odnosi se na naše općenito razlikovanje poznatog i nepoznatog, odnosno specifiziranog od općeg po svojoj vrsti pa se zbog toga markira kao univerzalna kategorija ljudskog razmišljanja.² Imajući u vidu združenost jezika i misli, njihov naporedni odnos u kojem jezik oblikuje ljudsko mišljenje i njegova je materijalna strana, razumijevanje ove kategorije kao jezičke univerzalije nameće se samo po sebi.³ Iz ovog razloga često se naglašava da se kategorija određenost/neodređenost u različitim jezicima razumijeva skoro na identičan način, ali su jezička sredstva njihovog izražavanja različita.

Posmatrano u okvirima evropske lingvistike, ova se kategorija još od davnina povezuje s članovima, a oni s imenicama. Član se po prvi put spominje kod grčkih jezikoslovaca i to kao zasebna vrsta riječi, a danas su još uvijek aktuelne rasprave o tome da li Aristotelova podjela riječi implicira i član ili se njegovo markiranje pripisuje stolicima, a kasnije

² Vidjeti npr.: Jiri Kramsky, *The Article and the Concept of Definiteness in Language*, Mouton, The Hague, 1972; Christopher Lyons, *Definiteness*, CUP, Cambridge, 1999; Josip Silić, Kategorija neodređenosti/određenosti i načini njezina izražavanja, u: *Riječki filološki dani*, 401-405; G.M. Gabučan, *Nazariyya 'adawāt al-ta'rīf wa al-tankīr wa qaḍāya al-naḥw al-'arabī*, Dār al-ta'lim al-'ālī, Damask, 1980; Maḥmūd 'Aḥmad Naḥla, *Al-ta'rīf wa al-tankīr bayna al-dalāla wa al-šakl*, Dār al-tūni li al-tibā'a wa al-našr, Aleksandrija, 1977; Lovorka Z. Miletić, *Kategorija određenosti i neodređenosti u engleskom i hrvatskom jeziku*, Doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Zagrebu, 2008.

³ U prilog tome je i općelingvistički stav da su forme mišljenja kod svih naroda iste, ali su jezički modeli njegovog ispoljavanja raznovrsni ili da se može govoriti o jedinstvenosti ljudskoga razmišljanja te da se zbog toga slične gramatičke kategorije pojavljuju u različitim jezicima. Vidjeti: Milivoje Minović, *Uvod u nauku o jeziku*, Sarajevo, 1980; Ranko Bugarski, *Uvod u opštu lingvistiku*, Beograd, 1996.

Dionisijusu Tračaninu, koji ga u svojoj kategorizaciji riječi sasvim eksplicitno spominje i definira.⁴

U razmatranju pristupa kategoriji određenost/neodređenost kod najprestižnijih evropskih lingvista, Lovorka Z. Miletić u svom opsežnom istraživanju zaključuje da je, i pored postojanja iznimno velikog broja studija o problemu određenost/neodređenost, historija proučavanja ove kategorije zapravo većim dijelom historija proučavanja člana.⁵ Christopher Lyons, koji se detaljno bavi historijskim razvojem članova u engleskom, njemačkom i francuskom, kao najviše kompariranim indoevropskim jezicima, smatra da je član najočitiji znak određenosti/neodređenosti u jeziku i da je on prototipna oznaka ove kategorije.⁶ S druge strane, Jiri Kramsky utvrđuje tipologiju jezika s obzirom na modele ispoljavanja kategorije određenost/neodređenost, pri čemu navodi sedam sljedećih skupina jezika: a) jezici koji određenost/neodređenost izražavaju samostalnom leksičkom jedinicom (članom), b) određenost/neodređenost izražava se samostalnom leksičkom jedinicom (članom) i proklitikom ili enklitikom, c) jedan, dva ili više članova u položaju su enklitike ili proklitike d) jezici u kojima sama imenica, ili neka druga vrsta riječi, nosi u sebi značenje određenosti ili neodređenosti, e) jezici u kojima se određenost/neodređenost izražava padežnim ili glagolskim oblicima, f) jezici u kojima se određenost/neodređenost izražava pomoću naglasaka ili intonacije i g) jezici koji nemaju član,⁷ pripisujući svakoj skupini određene jezike. Arapski jezik svrstava u treću skupinu jezika, dok BHS jezike, pod nazivom „srpskohrvatki jezik“ ubraja u posljednju uz napomenu da se određenost postiže uz posebnu deklinaciju imenica. Sva jezička sredstva koja se pored člana upotrebljavaju za postizanje kategorije određenost/neodređenost, u evropskoj lingvistici se nominuju kao *determinatori*. Zajednički stav lingvista jeste da se oni kvalificiraju kao sintaksička funkcija, a ne kao vrsta riječi te da je njihov sintaksički položaj ispred imenske skupine.⁸

U jezičkom smislu, određenost i neodređenost se općenito razumijevaju kao semantičko-pragmatičke kategorije, koje su u pojedinim

⁴ G.M. Gabučan, op.cit., 11-14.

⁵ Lovorka Z. Miletić, op.cit., 12.

⁶ Christopher Lyons, op.cit., 48.

⁷ Jiri Kramsky, op.cit.

⁸ Detaljnije o tome vidjeti kod : Snježana Kodrić, Determinator-vrsta riječi ili funkcionalni razred ?, u: *Suvremena lingvistika*, XVIII, 33 (1992), 27-32, a o njihovoj općenitoj tipologiji također vidjeti: J. Kramsky, op.cit., 66, te G. M. Gabučan, op.cit. 14-15.

jezicima gramatizirane, a u drugima ne. Ovakvo razumijevanje rezultat je tradicionalnog pristupa ovom problemu, koji je danas svojstven pragmatici, gdje se primjenjuje svojevrsna analiza diskursa i gdje su dva osnovna polazišta - *poznatost* i *mogućnost određenja*. U ovom smislu, C. Lyons ističe razliku između određenosti/neodređenosti kao semantičko-pragmatičke kategorije te gramatičke određenosti/neodređenosti, pri čemu prvu definira kao univerzalnu kategoriju, dok je gramatička određenost/neodređenost odraz te univerzalne kategorije u sintaksi pojedinih jezika.⁹

Imajući u vidu opseg i ozbiljnost razmatranja kategorije određenost/neodređenost u evropskoj lingvistici (pa makar i u kontekstu člana), što je rezultat razvoja kontrastivnih studija i generativne gramatike, evidentno je da propitivanje njihovog korelativnog odnosa skoro ulazi u domen filozofije jezika. To se čini razlogom više da se pokušaju uočiti razlozi općenitog relativiziranja kategorije neodređenosti u arapskom jeziku.

POZICIONIRANJE KATEGORIJE NEODREĐENOSTI U ARAPSKOM JEZIKU

Arapski jezikoslovci i arabisti suglasni su u ocjeni da kategoriji određenost/neodređenost pripada temeljna uloga u ustrojstvu arapskog jezika i da „ (...) i jedno i drugo imaju brojne funkcije, ispravnost brojnih sintaksičkih konstrukcija zavisi od njih ili jedno od to dvoje, njihovo je poznavanje uslov za razumijevanje brojnih sintaksičkih funkcija riječi, a mnoga gramatička pravila utemeljena su na principima određenosti/neodređenosti (...)“.¹⁰ Dakle, riječ je o elementima jednako važnim u ispravnom funkcioniranju arapske rečenice i razumijevanju njezinih semantičkih vrijednosti. Njihov se jednak značaj nadaje iz same činjenice da je tradicionalna arapska sintaksa, koja za polazišnu osnovu analize uzima imensku rečenicu, utemeljena isključivo na međusobnom opiniranju određenosti i neodređenosti, odnosno određenog i neodređenog imena, te da je veoma teško pronaći neko djelo iz sintakse koje se ne bazira na pojašnjavanju ovog odnosa. U kontekstu pojašnjenja predikativnog odnosa (*al-tarkīb al-'isnādī*) imenske rečenice, Sibawayh navodi da se on sastoji od dva temeljna elementa – *određenog* (*al-ma'rifa*) i *neodređenog imena* (*al-nakira*), da je specifična osobina imenske rečenice ta da se informacija o poznatom saopćava pomoću onoga što

⁹ Christopher Lyons, op.cit., 274-275.

¹⁰ M. 'A. Nahla, op. cit., 16.

je (za sugovornika) nepoznato, zatim da ovakva rečenica zahtijeva predikat koji je neodređen iz razloga što rečenica, kada je lišena ovakvog predikata, gubi bilo kakvu obavijesnu vrijednost, a samim time i svoju osnovnu funkciju.¹¹ Ove navode kasnije potvrđuju i na njima baziraju svoja tumačenja predikativnog odnosa i drugi najveći autoriteti arapske tradicionalne gramatike poput Ibn Hišāma, al-Zamahšarīja, Ibn Ya‘īša, Ibn Mālika, Ibn al-Sirāġa ..., pripisujući tako kategoriji neodređenosti fundamentalni značaj u funkcioniranju imenskog iskaza. Ako imamo na umu da je upotreba neodređenog imena nezaobilazna i u realizaciji zasebnih semantičkih vrijednosti u okviru glagolske rečenice (neodređenog subjekta i nekih vrsta akuzativa kao glagolskih dodataka), njezin značaj općenito na sintaksičkom nivou ostaje neupitan.¹²

Međutim, i pored ovog detaljnog razmatranja odnosa određenost/neodređenost i brojnih napora tradicionalnih arapskih gramatičara da se i jedno i drugo vrlo precizno definiraju i pojašne, oni o kategoriji neodređenosti ne govore sistematično na temelju čega bi se stekao cjelovit uvid u različite aspekte njezinog pojavljivanja. Savremene gramatike sadrže poglavlja naslovljena kao *određena i neodređena imena*, ali se u suštini interpretiraju vrste i osobenosti ovih prvih. Interpretacije neodređenosti počinju i završavaju na njezinom terminološkom i semantičkom određivanju, nabranjanju najčešćih kontekstualnih okolnosti koje diktiraju upotrebu imena kao neodređenog, a u pojedinim izvorima se govori i o imenima koja bilježe najviši stepen neodređenosti. Pošto je u najdirektnijoj vezi sa sintaksom i njezinim različitim sintagmatskim cjelinama, o ovoj kategoriji se sporadično govori u različitim poglavljima i u svrhu tumačenja drugih sintaksičkih elemenata kao što su subjekat imenske i glagolske rečenice, imenski predikat, neki pomoćni glagoli i čestice, određene vrste akuzativa, atributivne sintagme, genitivna veza itd. U orijentalističkim izvorima se o kategoriji neodređenosti, izuzev njezinog definiranja, također zasebno ne govori.

Zahvaljujući razvoju kontrastivnih studija i oponiranju arapskog najpoznatijim evropskim jezicima, kod arapskih gramatičara se u posljednjih nekoliko decenija pojavio jedan broj značajnih studija u kojima se s jednakom pažnjom isključivo tretira pitanje određenosti/neodređenosti imena. Iako u suštini sistematiziraju fragmentalne navode „rasute“ po tradicionalnim arapskim gramatikama, stavljajući ih pri tome u kontekst

¹¹ Sībawayh, ‘Abū Bišr ‘Amr ibn ‘Uṭmān ibn Qanbar: *al-Kitāb*, I, šarḥ wa taḥqīq: ‘Abd al-Salām Muḥammad Hārūn, Maktaba al-ḥāniġī, Kairo, 1988, 54.

¹² G.M. Gabučan, op.cit., 39.

savremenih lingvističkih saznanja, ovakve studije, s jedne strane, otkrivaju jezički i stilski potencijal kategorije neodređenosti, dok nam s druge strane daju uvide u moguće razloge njezinog podređivanja naspram interpretiranja kategorije određenosti. Među značajnije izvore koji se bave problematikom ovog odnosa ubrajaju se: *Al-ta'rīf wa al-tankīr bayna al-dalāla wa al-šakl* (Maḥmūd 'A. Naḥla, 1977), *Naẓariyya 'adawāt al-ta'rīf wa al-tankīr wa qaḍāya al-naḥw al-'arabī* (G. M. Gabučan, 1980), *Daraġāt al-ta'rīf wa al-tankīr fī al-'arabiyya* ('Ibrāhīm ibn Šālih, al-Ḥandūd, 2004), *Al-ta'rīf wa al-tankīr bayna al-naḥwiyyīn wa al-balāġiyyīn* (Nūḥ al-Šarāyira, 2007), *Al-tankīr wa ġamāliyatuhu al-balāġiyya fī naḥġ al-balāġa* (Muḥammad Ḥusaynī, 'Aliyy 'Aswadī, 2012). Iz naslova se razaznaje da je neodređenost predmet jednakog interesovanja arapske gramatike i stilistike. Međutim, gramatičari stilistima osporavaju podvođenje semantičkih i funkcionalnih vrijednosti, koje oni opažaju kod kategorije neodređenosti, u okviru stilistike, smatrajući da je riječ o isključivo gramatičkim aspektima njezinog ispoljavanja.¹³

Studije poput ovih sistematično analiziraju fenomen određenosti i neodređenosti (*zāhira al-ta'rīf wa al-tankīr*) i kao takve daju naslutiti da je razlog izostanka zasebnog tumačenja neodređenosti u arapskim tradicionalnim izvorima i savremenim gramatikama, u direktnoj vezi s pokušajem klasičnih arapskih lingvista da razgraniče određeno od neodređenog. Naime, oni uočavaju da su to disperzivne pojave koje formalno i semantički veoma često interferiraju te da zbog toga nije moguće odrediti strogu granicu između njih. To je razlog zbog kojeg pojedini klasični gramatičari, pa i sam al-Ḥalīl, vrlo pojednostavljeno definiiraju ovu kategoriju smatrajući da je neodređeno ime ono koje je oponirano određenom i obrnuto. Iste navode nalazimo i u rječnicima al-Šihāḥ i al-Lisān.¹⁴ Uočavajući kompleksan odnos kategorije određenost/neodređenost, Ibn Mālik iznosi mišljenje da svi oni koji su se posvetili razgraničavanju određenih i neodređenih imena, sa formalnog ili semantičkog aspekta, nisu uspjeli u tome zbog postojanja imena koja su semantički određena, a formalno neodređena i obrnuto. Stoga on smatra da je najispravniji način u predstavljanju određenih i neodređenih imena detaljno markiranje svih vrsta određenih imena, kako uostalom i postupa u svojim analizama, a sve druge koje se ne mogu podvesti pod

¹³ Detaljnije vidjeti: Š. Nūḥ, op.cit., 120-133.

¹⁴ 'Ibrāhīm Šālih al-Ḥandūd, *Daraġāt al-ta'rīf wa al-tankīr fī al-'arabiyya*, u: *Maġalla ġāmi'a 'Umm al-qurā*, 19, al-Qašīm, op.cit., 400-4001; Gabučan, G.M., op.cit., 16.

neku od tih vrsta treba tretirati kao neodređene.¹⁵ Čini se da je ovakav metodološki pristup kategoriji neodređenosti bio i ostao nepisano pravilo u arapskom jeziku sve do danas, a okolnost koja mu ide u prilog jeste nepostojanje neodređenog člana koji bi, u postupcima kontrastiranja s određenim članom, zahtijevao skretanje zasebne pažnje na kategoriju neodređenosti.

FORMALNI POKAZATELJI KATEGORIJE NEODREĐENOSTI U ARAPSKOM JEZIKU

Iako spada u jezike koji nemaju neodređeni član kao najdirektniji pokazatelj kategorije neodređenosti imena, arapski jezik bilježi određena jezička sredstva markiranja imena kao neodređenog. Kada govore o njima, arapski lingvisti ih nominuju kao *'alāmāt al-nakira (oznake ili pokazatelji neodređenosti)*, ističući da su ona diktirana semantikom, funkcijom i nekim formalnim obilježjima imena. Osobnost termina *'alāmāt al-nakira* ogleda se u tome da se on u suštini i ne odnosi na posebne *oznake* neodređenog imena (kako jeste njegov doslijedan prijevod), koje bi se u formalnom smislu mogle razumjeti kao njegov neodređeni član. Naime, ovaj termin je u direktnoj vezi s nekim modelima distribucije imena (*tawzī' al-'asmā'*) te određenim kontekstualnim okruženjima (*al-qarā'in al-tarkībiyya*)¹⁶, koja zahtijevaju kategoriju neodređenosti imena, a diktirana su njegovom semantikom i sintaksičkom funkcijom. Dakle, kada slobodno govorimo o oznakama neodređenog imena, ne mislimo pri tome na određena gramatička ili leksička sredstva koja preuzimaju funkciju neodređenog člana, nego govorimo o određenim situacijama u arapskoj sintaksi koje iziskuju upotrebu kategorije neodređenosti.

Shodno stajalištima arapskih lingvista, neodređenim imenom smatra se : a) svako ime koje ima oznaku nunacije uz izuzetak vlastitih imena; b) ime kojemu se može pripojiti određeni član, kao i ime koje ne može imati određeni član (ذو، أحد، عريب / ذيأ / عريب)، ali može biti zamijenjeno istoznačnim imenom s članom; c) ime koje je uvedeno partikulama: *rubba* (kako mnogo-malo!), *kam* za izražavanje čuđenja ili pitanja (*kam al-ḥabariyya /al-istiḥāmiyya*), *lā* za općenito negiranje (*lā al-nāfiyya li al-ḡins*), *lā* u funkciji glagola *laysa* (*lā al-'āmila 'amala laysa*), te *min* za pojačavanje neodređenosti (*min al-istiḡrāqiyya*) d) ime koje stoji u

¹⁵ Ibn Mālik, 'Abd-Allāh Muḥammad Ḡamāl al-Dīn, *Tashīl al-fawā'id wa takmil al-maqāsid*, taḥqīq : Muhammad Barakāt, Dār al-kātib al-'arabī, Damask, 1980.

¹⁶ 'I. Ṣ. al-Ḥandūd, op.cit., 453-454.

obliku dvojine ili množine, ali bez pridruženog određenog člana; e) ime u akuzativu koje vrši funkciju *ḥāla* (akuzativa stanja); f) ime u akuzativu koje vrši funkciju *tamyīza* (akuzativa specifikacije).¹⁷

Ovakva obilježavanja kategorije neodređenosti imena uglavnom nisu sporna u arapskom jeziku, ali su predmet brojnih polemika među arapskim lingvistima, jer se zbog čestih izuzetaka ne mogu generalizirati. Najviše sporno jeste tumačenje nunacije kao obilježja neodređenog imena, s obzirom na to da svako ime koje bilježi oznaku nunacije zaista ne može biti tretirano kao neodređeno, dok s druge strane postoji veliki broj imena koja ne bilježe nunaciju, ali se tretiraju kao neodređena. Primjer prvih jesu upravo vlastita imena koja se zbog svoje semantičke određenosti navode kao izuzeci iz ovog pravila, npr. عَبَّاسٌ، نُوْحٌ، مُحَمَّدٌ، عَلِيٌّ، (‘*Abbās, Nūḥ, Muḥammad, ‘Aliyy, Hind*) i sl. Primjeri vlastitih imena navode se i u sporovima arapskih lingvista oko toga da li nunacija ima funkciju neodređenog člana, kao što to tvrde neki klasični i savremeni arapski lingvisti,¹⁸ ili ne i da li se ona uopće može shvatiti kao oznaka neodređenosti imena. Većina arapskih lingvista je ne smatra neodređenim članom niti generalnom oznakom neodređenosti imena. Prisustvo nunacije je pokazatelj nekih gramatičkih kategorija i sintaksičkih funkcija imena, njegovih zasebnih stilskih upotreba te semantičkih varijacija na temelju čega su i utvrđene sljedeće vrste nunacije: nunacija tropadežne deklinacije (*tanwīn al-tamkīn*), nunacija neodređenosti (*tanwīn al-tankīr*), nunacija podudarnosti (*tanwīn al-muqābala*), nunacija zamjene (*tanwīn al-iwad*), nunacija melodioznog čitanja (*tanwīn al-tarannum*), nunacija u slučaju potrebe (*tanwīn al-darūra*) i izuzetna ili nepravilna nunacija (*tanwīn al-šādd*).¹⁹ Naime, nunacija se kao obilježje neodređenosti imena interpretira samo u dva slučaja: a) kada stoji uz vlastita imena koja su inače nepromjenljiva (... عمرويه، سيبويه، خالوييه) (*Hālawayh, Sibawayh, ‘Amrawayh...*), a kako bi se ukazalo da se radi o nepoznatoj osobi, npr. إِنَّ سيبويه إمامُ النحاة (Sibewejh je prvak među gramatičarima), naspram

¹⁷ Gabučan, G.M., op.cit., 143-176 ; ‘Abbās Ḥasan, *al-Naḥw al-wāfi*, I, Dār al-ma‘ārif, Kairo, 1977, 186-194; Mus‘ad Ziyād, *Mawsū‘a al-naḥw wa al-‘i‘rāb*, I, Dār al-saḥūḥ, Hartum, 2009, 32-34.

¹⁸ Muḥammad ibn ‘abī al-Laṭf, *al-Muwaḍḍaḥ al-mubayyan li ‘aqsām al-tanwīn*, taḥqīq: Muḥammad ‘Amir Ḥasan, Dār al-našr, Kairo, 2012; G.M. Gabučan, op.cit. 153 -162.

¹⁹ Detaljnije o ovim vrstama vidjeti: Mejra Softić, *Vasla i nunacija kao ortografsko-morfološki specifikumi arapskog književnog jezika*, Islamski pedagoški fakultet, Zenica, 2009, 183-205.

لَقِيتَ شَابًا اسْمُهُ سَبِيوِيْهِ (Sreo sam nekog mladića po imenu Sibewejh)²⁰, b) uz glagolska imena ('asmā' al-'af'āl): صَهْ، اِيْهِ، مَهْ (šah, 'īhi, mah) kako bi se ukazalo na izričite zabrane.²¹ Nunacija općih imena ostaje stalni predmet sporenja arapskih lingvista, a u suštini se svodi na različita razumijevanja pojma neodređenosti. Uz ovu vrstu imena uglavnom se tumači kao pokazatelj njihove tropadežne deklinacije, njihovog općenitog značenja i vrste kojoj pripadaju.

Kada stoji uz vlastita imena, nunacija se kod nekih arapskih lingvista tumači kao pokazatelj stepena neodređenosti u koju ova imena zapadaju u postupku njihovog uopćavanja, a to je: a) kada stoje u dvojini ili množini, npr. عَلِيَان (Dva Alije), مُحَمَّدُون (Muhamedi), زَيْدُون (Zejdi) ....., kada mogu primiti i određeni član, b) kada stoje uz česticu *rubba* zbog čije se semantike upotrijebljeno ime smatra isključivo neodređenim.²² Prema drugima, nunacija je pokazatelj porijekla vlastitog imena pošto su vrlo često derivirana iz nekog deverbalnog imena (participa, pridjeva, masdara, komparativa). Kao dokaz da nunacija ne može poslužiti kao generalni kriterij u utvrđivanju neodređenosti imena, jesu vlastita imena koja obilježavaju neku jedinku cijele vrste ('alam al-ġins), npr. أُسَامَةُ (lav), فَجَار (porok), كَيْسَانُ (prevara) isl. ili imena nepotpune deklinacije (ġayr al-munšarif) npr. عِلْمَاءُ (učenjaci), مَسَاكِينُ (siromasi), دُجَامِيْجَة (džami-je), أَغْنِيَاءُ (bogataši)....., kada i jedna i druga ne bilježe nunaciju, ali se zbog svog uopćenog značenja tretiraju kao neodređena.

Što se tiče drugih modela ispoljavanja kategorije neodređenosti imena, bitno je ukazati na sljedeće elemente:

- i. Kao semantička zamjena za neodređena imena koja nikada nemaju određeni član, a to su أَحَدٌ (jedan), عَرِيْبٌ i ذُو (vlasnik) kao sinonimi lekseme أَحَدٌ, služe lekseme أَحَدٌ, أُسَابِحٌ, إِنْسَانٌ, uz uslov upotrebe imena أَحَدٌ u negativnom iskazu i hemzeta kao

²⁰ 'A. Hasan, op.cit. I, 35.

²¹ Ibn Hišām al-'Anšārī, Ġamāl al-Dīn, *Muġnā al-labīb 'an kutub al-'a'ārīb*, taḥqīq: Muḥammad 'Ālī Ḥamd-Allāh, Dār al-fikr, Bejrut, 1992, 445. Kada je izraz صَهْ (šah) bez nunacije on znači أُسْكُتُ (Tišina! Ušuti!), a sa nunacijom (صِهْ) zabrana je izričita što bi u slobodnom prijevodu glasilo *Ni riječi više!*; izraz اِيْهِ ('īhi) ima značenje *Nastavi, dalje!* što znači da od sagovornika zahtijevamo da nas detaljnije upozna o aktuelnoj temi, ali ako se upotrijebi sa nunacijom (اِيْهِ) tada znači *Pričaj o bilo čemu!*, dok izraz مَهْ (mah) upotrijebljen bez nunacije znači *Okani se toga!*, a sa nunacijom (مِهْ) znači izričitu naredbu *Prestani!*, u smislu prestanka bavljenja bilo kakvim aktivnostima.

²² Ibn Mālik, M. Ġamāl al-Dīn, *Šarḥ al-tašhīl*, I, taḥqīq: 'Abd al-Raḥmān al-Sayyid, Muḥammad al-Maḥtūn, Dār hiġr, Kairo, 1990, 185.

- njegovog korijenog konsonanta, npr. ما رأيت أحدا (إنسانا), (*Nikoga nisam vidio*), ما في البيت عريب أو ديار (أحد), (*U kući nema nikoga*);²³
- ii. S obzirom na to da je semantika partikula *rubba* i *kam al-ḥabariyya* / *kam al-istifhāmiyya* u vezi s nepoznatom, odnosno neograničenom količinom i brojem, upotreba imena kao neodređenog obavezna je. Partikula *rubba* implicira nepoznato, a samim time i neodređeno, u odnosu i na govornika i na sugovornika, partikula *kam al-ḥabariyya* također, dok partikula *kam al-istifhāmiyya* implicira nepoznato i neodređeno samo u odnosu na govornika. Ako poslije partikule *rubba* stoji vlastito ime, ono se zbog ovakve semantike partikule smatra neodređenim, a isto tako i vezana lična zamjenica koja mora biti specifizirana neodređenim imenom.²⁴ Partikula *rubba* može značiti mali i veliki broj, što određuje kontekst, npr. ربّ طالبٍ مجتهدٍ سقط في الامتحان / ربّ صادقٍ عزيزٍ ساعدته (Malo vrijednih studenata padne na ispitu / Mnogim dragim prijateljima sam pomogao), ربّ سعادٍ و زينبٍ, ربّه معلّمين ناجحين تركوا (Mnogu sam Suadu i Zejnebu sreću), (Malo je uspješnih nastavnika ostavilo obrazovanje).²⁵
- iii. Prijedlog *min* za pojačavanje neodređenosti (*min al-istiḡrāqiyya*) u osnovi negira cijelu vrstu, slično kao i čestica *lā* za negiranje vrste (*lā al-nāfiyya li al-ḡins*). Osnovni uslov ovakve njegove semantike jeste upotreba u negativnom iskazu, npr. ما جائي من رجل (Niko od ljudi mi nije došao ili Nikakav čovjek mi nije došao), za razliku od primjera ما جائي رجل بل رحلان (Došao mi je jedan čovjek – Nije mi došao jedan čovjek nego dva) u kojem se ističe jedinka određene vrste. S obzirom na to da i jedna i druga čestica negira vrstu, a vrsta podrazumijeva uopćavanje, neodređenost imena je dakle diktirana kontekstualnim okruženjem i njihovom semantikom. Arapski gramatičari smatraju da čestica *lā* pretpostavlja upotrebu prijedloga *min*

²³ To znači da nije nastalo iz konsonanta و koji nalazimo u riječi واحد (*jedan*) kao što je u ajetu 1 : الإخلاص : "قل هو الله أحد". Vidjeti: Mus'ad Ziyād, op.cit., 33.

²⁴ Riječ je o vezanoj ličnoj zamjenici za treće lice jednine muškog roda. To je jedina vezana zamjenica koja se može pojaviti uz ovaj prijedlog i poslije nje ime može da stoji u oba roda.

²⁵ 'As'ad al-Nādiri, *Naḥw al-luḡa al-'arabiyya*, al-Maktaba al-'ašriyya, Bejrut, 2009, 541; G.M. Gabučan, op.cit., 145.

tako da izraz لا رجل قائم (*Nijedan čovjek ili niko od ljudi ne stoji*) podrazumijeva لا من رجل قائم.²⁶

- iv. U arapskim izvorima ne postoji konsenzus među gramatičarima oko razloga neodređenosti imena poslije čestice *lā* u funkciji glagola *laysa* (*lā al-‘āmila ‘amala laysa*). Samo se bilježi njegova jezička upotreba kao takvog, npr. لا رجل قائماً (*Čovjek ne stoji*). Ako se semantika ovog iskaza uporedi sa لا رجل قائم (*Nijedan čovjek ili niko od ljudi ne stoji*), vidimo da su u suštini veoma slični pa je za pretpostaviti da je jezička upotreba odredila neodređenost imena poslije *lā* u funkciji glagola *laysa* po uzoru na *lā* za negiranje vrste.²⁷
- v. Morfološki kriterij dvojine i množine imena pokazatelj je njegove neodređenosti jer ukazuju na raširenost, odnosno uopćavanje nekog pojma u njegovoj vrsti. Međutim, ni ovaj kriterij nije prihvaćen kao generalno pravilo kod arapskih lingvista zbog postojanja jednog broja leksema koje se općenito ne upotrebljavaju u dvojini i množini, a u arapskom jeziku se tretiraju kao neodređene. Riječ je o leksemama قمر (*mjesec*), شمس (*sunce*), هلال (*mlad mjesec*), koje se jedinstvene, a ne jedinke određene vrste.²⁸

FUNKCIONALNO- SEMANTIČKI OKVIR

U definiranju kategorije neodređenosti, arapski lingvisti se tradicionalno baziraju na semantički aspekt, a on u osnovi počiva na dva elementa koji uslovljavaju ovu kategoriju imena. Prvi je *al-šuyū‘* (*općenitost ili raširenost*), koji najdirektnije odražava samu semantiku termina *neodređenost*, dok je drugi *‘ilm al-muḥātib* (*obaviještenost sugovornika*), kada su kontekst i stepen sugovornikovog poznavanja određenog pojma ključni u razaznavanju neodređenosti. U interpretacijama semantike neodređenog imena, arapski lingvisti su dosta ujednačeni i u osnovi

²⁶ Ibn ‘Aqīl, ‘Abd-Allāh, Šarḥ ‘Aqīl ‘alā ‘Alfiyya Ibn Mālik, I, Dār al-turāt, Kairo, 1980, 286.

²⁷ Detaljnije vidjeti: M. ‘A. Naḥla, op.cit., 153.

²⁸ Al-Ġurġāni smatra da nema nikakve razlike u njihovom razumijevanju ako se ove lekseme odrede. One bi se trebale tretirati kao semantički određene, a samo formalno neodređene jer referiraju na specifizirane i svima poznate pojmove. Vidjeti: ‘Abū Bakr ‘Abd al-Qāhir al-Ġurġānī, ‘Asrār al-balāġa, I, taḥqīq: Muḥammad Rašīd, Dār al-kutub, Bejrut, 1988, 285, a s obzirom na to da se lekseme *sunce* i *mjesec* smatraju bliže određenim nego neodređenim imenima, u engleskom jeziku se uz njih uopće ne bilježi član. Vidjeti: L. Z. Miletić, op.cit., 32.

smatraju da neodređeno ime ukazuje na neki opći (raširen) pojam u okviru određene vrste (*al-šā'i 'fī i ġinsihī*), koji nije ničim specifiziran i tako izdvojen od ostalih jedinki. Smatra se da zbog svoje semantike kategorija neodređenosti apsolutno prednjači u odnosu na određenost te da je neodređeno ime osnova određenog, a Sībawayh to sa semantičkog i formalnog aspekta objašnjava na sljedeći način: (...)
 (...)” (لأنَّ الأشياءَ إِمَّا تَكُونُ ... zato što su pojmovi neodređeni, a potom se određuju (...) zato što je pojam prvobitno neodređen, potom mu se pridružuje ono što ga određuje.“),²⁹ kao što će kazati na drugom mjestu: (...)
 (...)” (كما كان الواحد أوَّلَ العدد، و النكرة قبل المعرفة.“) (...)
 (...) kao što je jedan prvi među brojevima, tako je i neodređenost prije određenosti.“).³⁰ Pored obilježavanja općenitog značenja nekog pojma, kategorijom neodređenosti se postiže i: a) razlikovanje, odnosno naglašavanje vrste kojoj ime pripada i ono tada kao subjekat zauzima čelnu poziciju u rečenici u odnosu na glagol ili glagolu slično ime, npr. ولدُّ باكي (Dijete plače - a ne npr. radnik), طالبٌ جاء (Student je došao - a ne npr. djevojka); b) referiranje na jedinku vrste, kada je ovakvo ime pozicionirano poslije glagola, npr. اشتريت كتابًا، جاء رجلٌ (Došao je jedan ili neki čovjek, Kupio sam jednu ili neku knjigu), ili npr. u imenskom izrazu دينارٌ خيرٌ من درهمٍ (Jedan dinar je vrjedniji od dirhema); c) neograničen broj ili količina što se postiže upotrebom čestica *rubba* i *kam al-ħabariyya*; d) negiranje vrste ili općenito negiranje upotrebom prethodno spomenutih čestica ili lekseme أخذٌ; e) realizacija pojedinih sporednih sintaksičkih elemenata kao što su *hāl* i *tamyz*, npr. دخل الولد باكيًا (Dijete je ušlo plaćući), ili تصيب الرجل عرفًا (Čovjeka je oblio znoj), a interesantno je da u ovom kontekstu kod arapskih gramatičara izostaje spominjanje apsolutnog objekta koji uglavnom ima istu realizaciju. U pojašnjavanju kategorije neodređenosti ovih akuzativa, oni ne prinose ujednačene i jednako prihvatljive argumentacije pa nam se čini najprihvatljivija ocjena nekih klasičnih gramatičara da u rečenici postoje pozicije koje su isključivo predodređene za kategoriju neodređenosti, aludirajući tako na princip distribucije sintaksičkih elemenata.³¹

²⁹ M. 'A. Naħla, op.cit., 62.

³⁰ Sībawayh, op.cit., I, 23.

³¹ Neodređenost imena u funkciji *ħāla* (دخل الرجل مبتسما) (Čovjek je ušao nasmiješen) najčešće se pojašnjava tako da je to drugi predikat (imenski) u odnosu na prethodni subjekat, a kao takav on mora biti neodređen, dok neodređeno ime u funkciji *tamyza* pretpostavlja upotrebu partitivnog prijedloga *min* koji aludira na mnoštvo, a mnoštvo na uopćavanje i neodređenost, npr. اشتريت عشرين كتابًا؛ طاب المجتهد نفسا (Kupio sam dvadeset knjiga; Trudbenik je postao bolji u duši) što u osnovi podrazu-

Drugi element semantičkog okvira neodređenosti, o kojem arapski gramatičari govore sa dosta pažnje, jeste obaviještenost sugovornika ili primaoca informacije (*'ilm al- muḥātib*). On je ključan za razumijevanje predikativnog odnosa imenske rečenice koji počiva na strogom oponiranju određenog subjekta i neodređenog predikata. Sībawayh i Ibn Ya'īš pojašnjavaju da se ono što je poznato i govorniku i primaocu informacije izražava kroz subjekat, dok je ono što se izražava o subjektu kroz predikat nepoznato ili neodređeno, ali uvijek u odnosu na primaoca informacije. Tako će Sībawayh ustvrditi da je „ (...) *specifična osobina rečenice da se u njoj o poznatom (određenom) obavještava posredstvom nepoznatog (neodređenog)*“ (الصفة المميزة للجملة – أنه يُخبر فيها عن معلوم ”النكرة هي ما لا يعرفه السامع، مع أنّ المتكلمّ: بواسطه غير معلوم) (Ibn Ya'īš sljedeće: *Neodređenost je ono što je sugovorniku nepoznato, premda je to govorniku poznato ..., stoga su određenost i neodređenost u vezi sa sugovornikom*“).³² Ovo je veoma važno za pravilno razumijevanje neodređenosti imenskog predikata u procesu poučavanja arapskog jezika pošto se klasične gramatike ne bave ovim pitanjima. Naime, problemi oko primjene pravila imenske rečenice nastaju u rečenicama tipa ... هذه مريم، المعلم صديقها و عمار أخو عباس (Ovo je Merjema, nastavnik je njezin prijatelj, a Ammar je Abbasov brat), kada su i subjekat i predikat formalno ili semantički određeni, a pravilo nalaže da je predikat uvijek neodređen. Prema tradicionalnim tumačenjima arapskih lingvista, neodređenost predikata dakle ne podrazumijeva njegov formalni ili semantički aspekt nego činjenicu da ono što govornik ima namjeru da izrekne o subjektu, sugovorniku nije poznato, što znači da je ova neodređenost apstraktne prirode i da se ne odnosi na modele njezinih konkretnih jezičkih realizacija.

Kategorija neodređenosti se također manifestira na sintagmatskom nivou i konstrukcijama vezivanja kada se neodređeno ime u svojoj semantici približava određenom, npr.: عدوّ عاقلٌ خيرٌ من صديقٍ جاهلٍ (*Pametan neprijatelj je bolji od prijatelja neznalice*), صديقٌ لصيّ (*Prijatelj jednog lopova*), مرتت برجلٍ و ابنه (*Prošao sam pored jednog čovjeka i njegovog sina*). U konstrukcijama poput ovih, neodređena imena se specifiziraju i na taj način izdvajaju od ostalih jedinki iste vrste kojoj pripadaju. Stoga

mijeva اشتريت عشرين من كتاب ، طاب المجتهد من جهة النفس ، op.cit., 69, M. 'A. Naḥla, op.cit., 180, Ibn 'Aqil, op.cit., 287, a s obzirom na to da je ono na što se referira ovim akuzativima za slušaoca (primaoca informacije) nepoznato, smatramo da je njihova neodređenost više uslovljena drugim elementom semantike neodređenosti, a to je *'ilm al-muḥātib*.

³² G.M: Gabučan, op.cit., 41; M. 'A. Naḥla, op.cit., 81-84.

ono ulazi u grupu neodređenih imena koje arapski gramatičari imenuju kao *al-nakira ġayr al-maḥḍa* (*djelimično neodređeno ime*), za razliku od neodređenog imena koje nije specifizirano i općenito se odnosi na bilo koju jedinku vrste (... فرس، بناء، رجل) (*čovjek, građevina, konj...*), a obilježava se kao *al-nakira al-maḥḍa* (*pravo neodređeno ime*). Pored ovih, arapski lingvisti govore i o leksemama čija semantika izražava najviši stepen neodređenosti (*'ankaru al-nakirāt*) i u osnovi se svode na pet sljedećih leksema: رجل، إنسان، حيوان، جسم، شئ (stvar; tijelo, živo stvorenje, insan, čovjek). Njihov redosljed je strogo utvrđen jer polazi od najvišeg ka nižem stepenu uopćenog značenja datog pojma.³³

ZAKLJUČAK

Iako u arapskim gramatika na nalazimo zasebne interpretacije kategorije neodređenosti, ona je od presudnog značaja u funkcioniranju arapske sintakse, odnosno u realizaciji i razumijevanju njezinih semantičkih vrijednosti. Zbog brojnih formalnih i semantičkih interferiranja određenih i neodređenih imena, arapski gramatičari tradicionalno govore samo o određenim imenima, često eksplicitno podvodeći pod kategoriju neodređenog imena svako ime koje ne pripada utvrđenoj vrsti određenog imena. Ovakav tradicionalni pristup arapske gramatike kategoriji neodređenosti, imao je i još uvijek ima najdirektnije implikacije u orijentalističkim tumačanjima ovog fenomena arapskog jezika, jer su one vrlo često pune nedoumica i pogrešnog razumijevanja.

Arapski jezik nema član kao prototipnu oznaku kategorije neodređenosti, ali bilježi određena jezička sredstva markiranja imena kao neodređenog. Arapski lingvisti ih nazivaju *'alāmātu al-nakira* (*oznake neodređenosti*), ističući da se ona u formalnom smislu ne razumijevaju kao neodređeni član. Ove *oznake* su u direktnijoj vezi sa distribucijom imena i određenim kontekstualnim okruženjima koja zahtijevaju kategoriju neodređenosti imena.

U definiranju kategorije neodređenosti, arapski lingvisti se tradicionalno baziraju na semantički aspekt. On u osnovi počiva na dva elementa koji uslovljavaju ovu kategoriju imena, a to su *aš-šuyū'* (*općenitost ili raširenost*), koji najdirektnije odražava samu semantiku termina *neodređenost*, i *'ilm al-muḥāṭib* (*obaviještenost sugovornika*), kada su kontekst i stepen sugovornikovog poznavanja određenog pojma

³³ Detaljnije o pojedinačnim osobenostima ovih imena vidjeti: 'I. Šālih al-Ḥandūd , op.cit., 455-464.

ključni u razaznavanju neodređenosti. Prema tradicionalnim tumačenjima arapskih lingvista, neodređenost predikata imenske rečenice ne podrazumijeva njegov formalni ili semantički aspekt, nego činjenicu da ono što govornik ima namjeru da izrekne o subjektu, sugovorniku nije poznato, što znači da je ova neodređenost apstraktne prirode i da se ne odnosi na modele njezinih konkretnih jezičkih realizacija.

Na sintagmatskom nivou, neodređena imena se u svojoj semantici približavaju određenom imenu pošto se na različite načine specificiraju i na taj način izdvajaju od ostalih jedinki iste vrste kojoj pripadaju.

CATEGORY OF INDETERMINEDNESS IN ARABIC LANGUAGE (Formal and functional-semantic features)

Summary

Category of indeterminedness is specific feature of Arabic syntax which hasn't been treated separately in the arabic linguistic sources, neither in the orientalist grammars. The knowledge of indefinite names is accumulated in stages and through the teachings of the Arabic syntax. The reason for this is the traditional approach of the Arab grammarians to category of definitive and indefinite names, which are due to their formal and semantic interference, and thus the impossibility of separating precise definite and indefinite, mainly based on definitive names. Indeterminedness is a key segment of the predicate relations in nominal sentences, its nature is abstract and it is dictated by distribution of names and contextual environment. Formal signs of this category do not mean an article as the prototype sign of indeterminedness, but certain language resources whose semantics requires the use of names exclusively undetermined. Its semantics refers to the general meaning, type and entity of some sort, an unspecified number and amount, and the unknown in relation to the interlocutor.

Key words: arabic language, semantics, syntax, article, distribution, context, determinedness / indeterminedness.